

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrť leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 13. maja 1898.

Politiški oddelek.

Katero stališče je pravo?

Vedno in vedno se čita samo o jezikovnem vprašanji — poreko morda nekateri naših bralcev, ne pomislivši, da je to jedro vsega našega notranjepolitičnega položaja, začetek in bistvo velike krize, ki pretresa našo državo tako, kakor samo veliko gibanje 1848. l. in ki zamore prouzročiti celo revolucijo, ako bi se nasilno in jednostransko rešilo, bodi si že v prid Nemcem ali Slovanom.

To je pač dovolj vzroka, da je vse časopisje posvetilo svojo pozornost temu vprašanju. Tudi v slovenskih listih je pogostoma o njem čitati, a žal, da noben list ne pove naravnost svojega mnenja, da nobeden jasno in odločno ne označi slovenskega stališča, in to iz prevelike in v našem položaju popolnoma neumestne obzirnosti do zaveznikov slovenske državnozborske delegacije.

Mej večjimi strankami v državnem zboru ima skoro vsaka svoje posebno stališče, ali dočim so zmernejše nemške stranke precej jedine v svojih nazorih, — z nacionalci in Schönererjanci se sploh ne da govoriti — ni mej merodajnimi slovanskimi strankami nobene jedinsti, da, mej njimi vlada največje navskrižje, če tudi to z ozirom na politični položaj skrbno pokrivajo. Oglejmo si stališča največjih slovanskih strank.

Čehi zahtevajo, da naj imajo o jezikovnem vprašanji odločevati samo deželni zbori. To njih stališče je posledica njihovega državnopravnega programa in ima svoj izvor tudi v želji, utrditi prevlado češkega naroda v celem češkem kraljestvu na ta način, da postane vsa Češka dvojezična in da si zagotove popolno jednakovrednost in jednakopravnost tudi v samonemških okrajih na Češkem.

Istega nazora so tudi Poljaki. Njim je pred vsem na tem, da si ohranijo gospodstvo v Galiciji in da ne

puste Malorusov, ki so večina gališkega prebivalstva, na površje. Šlahta hoče vladati v Galiciji in zategadelj se zavzema za avtonomijo, dasi sicer ni češkim državno-pravnim težnjam prav nič naklonjena, dobro vedoč, da so jej te težnje jako nevarne.

Slovenski poslanci so sicer priznali adresni načrt grofa Dzieduszyckega in s tem deželno avtonomijo za svoj program, ali to se je v prvi vrsti zgodilo samo zategadelj, da so se mogli pridružiti desnici. Za deželno avtonomijo se pač noben Slovenec ne more ogrevati, vsaj toliko časa ne, dokler se ne zagotovi obstanek in razvoj narodnih manjšin. Slovenski poslanci so tudi svojim zaveznikom opetovano povedali, da si mislijo razširjenje deželne avtonomije jedino le tako, da se nekatere, sedaj v državni zbor spadajoče reči, odkažejo deželnim zborom.

Mej te pa se jezikovno in sploh narodnostno vprašanje ne sme uvrstiti, vsaj s privoljenjem slovenskih poslancev ne, dokler se ne zagotovi eksistenca narodnih manjšin. Sicer so pa slovenski poslanci izjavili pri raznih prilikah, da odobravajo program vseslovenskega shoda in da so njega določbe zanje vodilo in ravnilo.

Program vseslovenskega shoda pa zahteva narodno avtonomijo, kar je v diamentralnem nasprotju s programom češke in poljske stranke. Narodna avtonomija zahteva to, kar Čehi in Poljaki Nemcem in Malorusom za nobeno ceno nočejo koncedirati, ona je naravnost negacija češkega in poljskega avtonomističnega stališča in ker se tudi Nemci ž njo ne bodo sprijaznili, naj jo tudi odobravajo posamični politično omikani a povsem neuplivni možje, ni čisto nič upanja, da se doseže.

„Novice“ si štejejo v zaslugo, da so vedno zagovarjale realistično politiko, da niso služile nikdar šovinizmu, a tudi nikdar niso pozabile na končni smoter vsega gibanja, na Zjedinjeno Slovenijo. Teritorijalno združenje slovenskih pokrajin v jedno upravno celoto in relativna samostalnost te celote, to je ideal, katerim služijo „Novice“ od svojega rojstva in zato bodi odkrito povedano: Deželna avtonomija je nasprotje Zjedinjene Slovenije in tudi narodna avtonomija, ki je sicer precej

meglen, hiperidealističen projekt, ne vodi do tega cilja. Jediná pot do tega cilja je program, na kateri so se postavili treznejši in pametnejši — Nemci.

Ti zahtevajo — sedaj seveda samo za Češko — naj se ustanove samonemški, samočeški in jezikovno mešani okraji in prav to je tudi pot, po kateri pridejo korški, štajerski in goriški Slovenci do svojih privic. Trst ostane pač mešan okraj še dolgo dolgo let, v Istri pa pride slovensko in hrvatsko prebivalstvo prej ali slej itak do veljave, tako da tod razdelitve ni treba.

Nemci so ta svoj projekt tolikrat razložili, da ga ni treba šele na dolgo in na široko podpirati. Naravna posledica bi bila, da bi sčasoma dobili ti okraji neka zastopstva s precej širokim delokrogom, kakor sta to svoj čas nemški profesor Herkner in češki profesor Masaryk prav dobro obrazložila. „Novice“ so takrat pisale, da podpišejo vsako besedo tega, kar sta pisala Herkner in Masaryk in ker stoje tudi danes na tem stališču, ker sodijo, da je tudi danes to jedina pot do sprave in sicer pot katera ne nasprotuje direktno niti češkemu državno-pravnemu niti poljskemu avtonomističnemu programu, zato menimo, da bi bilo najbolje, ako se Slovenci odkrito postavimo na to stališče in to storimo toliko laglje, ker tem potom utegnemo doseči to, kar nas jedino zavaruje proti vsem eventualnostim: Zjedinjeno Slovenijo.

Slovenskemu narodu.

Ponosni smo Slovenci na prirodne lepote naše domovine. Ponosni smo na svoj jezik, ki sega s svojimi divnimi oblikami daleč tja v one čase, ko sta sveta brata Ciril in Metod oznanjala Slovenom veličja božja v domači besedi. Ponosni smo na nepregledno število junakov, ki so umirali za cesarja in domovino na bojnem polju. Ponosni smo na veleume, ki so se proslavili v raznih vednostnih strokah. Ponosni smo na vse tiste može, ki so s svojim vzornim delovanjem in z uma svetlim mečem omogočili, da se sedaj naš narod po pravici lahko prišteva prosvetljenim narodom.

Položi na skudelico svetovne kulturne tehtnice poezije doktorja Franceta Prešerna, in nepristranski sodnik mora reči: Slovenski narod je zbok teh poezij vreden drug velikim kulturnim narodom.

Doktor France Prešeren — naš slavec, ki si opeval v nedosežnih pesmih ljubezni sladkost in njene bridkosti, — naš Orfej, ki so Te nebesa poslala „otajat Krajna našega sinove, njih in Slovencev vseh okrog rodove z domač'mi pesmam“, — naš voditelj, ki si „nam srca vnel za čast dežele, mej nami potolažil razprtije in spet zedinil rod Slovenšč'ne cele“, — propovednik Slovanstva, oznanujoč nam, da „največ sveta otrokom sliši Slave“, — prorok naš, ki si kakor Jeremija lil solze domovinske ljubezni radi naše tožne minolosti videč, kako „na tleh leže Slovanstva stebri stari, ječe pod težkim jarmom sini Slave“ ter v duhu gledajoč, kako „vremena Kranjcem bodo se zjasnile, jim mil'še zvezde, kakor zdaj sijale“,

— doktor France Prešeren, stvaritelj našega lepega slovstva, naš veliki, neprecenljivi pesnik, na Tebe je ponosen naš narod.

To je pokazal, ko ti je 1852. l. postavil na grob kameniti spomenik. To je razodel l. 1872., ko je odičil Tvojo rojstveno hišo s spominsko ploščo. To je osvedočil, ko je proslavil Tvoj spomin z obeliskom, dvigajočim se na obali Blejskega jezera, katerega krasoto si tako vneto opeval. To je pokazal, ko je eno najživahnejših ulic ljubljanskega mesta imenoval s tvojim slavnim imenom. Davnoletna namera pa, katere uresničenje pričaj vsemu voljnemu svetu, kako se slovenski narod ponaša s svojim ljubljencem doktorjem Francetom Prešernom in kako mu je hvaležen, se — žal — dosedaj ni še izvela — namera, da bi se našemu največjemu pesniku postavil dostojen spomenik v slovenskem stolnem mestu — v beli Ljubljani.

Dne 8. februarja prihodnjega leta poteče petdeset let, odkar v zemlji domači njegovo truplo leži. Dne 3. decembra l. 1900. pa mine sto let, odkar se nam je porodil doktor Prešeren na visokem Gorenjskem, v okolici slovenskega raja.

Rojaki, v spomin njegove stoletnice naj se dvigne na enem ljubljanskih javnih trgov bronast spomenik doktorju Francetu Prešernu, dvigne naj se mu v Ljubljani, ki je mati „zemlje slovenske, predrage dežele“, v onem mestu, kjer je naš ljubljani pesnik preživel največ del svojega življenja, kjer je zložil svoje najlepše pesmi.

Slovenski narod, tvoje lepo slovstvo — sad XIX. stoletja — sloni na Prešernu; lepše ne moreš skleniti stoletja svojega narodnega in slovstvenega vstajenja, kakor če z dostojnim spomenikom poslaviš svojega pesnika velikana.

Rojaki, izkažite se radodarne, da se uresniči l. 1900. ta naša plemenita namera!

Slovenke, vašo lepoto je opeval dr. France Prešeren, nabirajte zlasti ve darove za njegov spomenik!

V Ljubljani, dne 7. maja 1898.

Odbor za nabiranje prispevkov za Preširnov spomenik.

Politični pregled.

Državni zbor. — Minoli petek je bila zadnja seja poslanske zbornice, prihodnja pa bo dne 2. junija. Zbornica je pretrgala seje, ker sedaj zborujeta delegaciji. Vlada je pač delala na to, naj bi zbornica imela mej zasedanjem delegacij dve ali tri seje, toda to njeno prizadevanje ni imelo uspeha. Zbornica vsled tega ni dognala jezikovne razprave. Ta razprava sama na sebi ni več važna. Govorili so že zastopniki vseh strank in označili svoje stališče, debata nima torej nobene važnosti več. V zadnji seji, v petek, se zbornica tudi ni bevala z jezikovnim vprašanjem, ampak z vprašanjem o začasni odpravi carin. Socijalni demokrat Verkauf je predlagal, naj se suspendira pobiranje carine, češ, potem se zniža cena živalim. Trgovski minister je povedal, da je že stopil v dogovor z ogersko vlado, da se to zgodi. Ministrov odgovor je dal povod burni razpravi. Jedne stranke so bile za odpravo, druge proti njej. Te so trdile, da bi odprava carine ne zni-